

Digitalisering is een publiek belang

Aanmoedigingsagenda

Voor politieke partijen en het nieuwe kabinet

Een oproep van PMDDA en DANW

27 augustus 2025

Voorwoord

Digitalisering is meer dan technische voorzieningen. Digitalisering raakt de kern van onze democratie, sociale samenhang, veiligheid en economie. Toch blijft de praktijk achter: overheidsbeleid focust op ICT-beheersing in plaats van op maatschappelijke belangen en waarden.

Stichting PMDDA en beroepsorganisatie DANW presenteren deze **Aanmoedigingsagenda** om politieke partijen en het nieuwe kabinet te bewegen tot een fundamentele koerswijziging. Digitalisering moet worden erkend én ingericht als een volwaardig maatschappelijk en publiek belang, met onderwijs, vakmanschap en wettelijke borging als pijlers.

Analyse van de huidige situatie

Digitalisering: van techniek naar maatschappelijk belang

Digitalisering begon als het omzetten van fysieke gegevens naar digitale vorm. Vandaag is de impact veel breder en groter: het beïnvloedt hoe we leven, wonen, werken en communiceren. Het verandert de samenleving ingrijpend. AI, data-uitwisseling en digitale afhankelijkheden brengen zowel kansen als risico's met zich mee. Bij gebruik van AI kan ernstige beïnvloeding van de samenleving ontstaan met vergaande gevolgen.

Het Sociaal Cultureel Planbureau bevestigt dat digitalisering invloed heeft op sociale cohesie en ongelijkheid.¹ *“Het is van belang dat de overheid haar digitaliseringsbeleid verbreedt om deze ontwikkelingen beter in het zicht te krijgen”*, aldus het SCP.

Het maatschappelijke aspect vormt een steeds belangrijker onderdeel van het begrip digitalisering. Daarmee is digitalisering onmiskenbaar een **publiek belang**, zeker gezien vanuit de gehele ontwikkeling van het maatschappelijk belang. Echter, politiek en beleid blijven gefragmenteerd en gericht op techniek. Vanuit die optiek wordt digitalisering nog steeds gezien als ICT.

¹ <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2025/02/13/digitalisering-als-uitdaging-voor-sociale-samenhang-in-de-toekomst>

De kloof tussen ICT-beleid en praktijk

Ondanks jaren van adviezen (o.a. Commissie Elias, Adviescollege ICT-toetsing) blijven dezelfde problemen bestaan: mislukte ICT-projecten, budgetoverschrijdingen, gebrek aan regie en onvoldoende lerend vermogen.

De maatschappelijk impact is groot bij misbruik van (gevoelige) gegevens, hacking en identiteitsfraude, en bij verstoring van de toegang tot informatie en het gebruik van digitale mogelijkheden.

Per 1 januari 2026 moet de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) digitale communicatie tussen overheid, inwoners en bedrijven waarborgen. Nu blijkt uit onderzoek dat zes maanden voor invoering 97,4% van de gemeenten niet voldoet.² Als dit beeld ook bij andere overheden het geval is, dreigt de wet al bij de start te falen, met alle maatschappelijke gevolgen van dien.

De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) erkent de noodzaak van verandering, maar beperkt zich tot overheids-ICT zonder structurele vertaling naar maatschappelijke belangen en waarden. De brede en grote maatschappelijke impact van digitalisering maakt een fundamentele verandering nodig; een koerswijziging om van techniek naar maatschappelijk belang te gaan.

Breder maatschappelijk krachtenveld

De uitdagingen rond digitalisering staan niet op zichzelf. Ze raken en versterken maatschappelijke trends:

- **Individualisering en eenzaamheid**
Ondanks hoge welvaart en vrijheid ervaren veel mensen minder sociale samenhang. De nadruk op autonomie en zelfredzaamheid kan leiden tot isolement, zelfs of juist in een digitaal verbonden wereld.
- **Woningnood en ongelijkheid**
Tekort aan betaalbare woningen, groeiende kloof tussen koop- en huurmarkt en toenemende kansongelijkheid. Digitalisering op de woningmarkt heeft voor- en nadelen. Het vergroot de transparantie, maar ook de concurrentie in nadelige zin, zoals prijsstijgingen en overbiedingen. De opkomst van de internetmakelaar vraagt (te) veel kundigheid van de koper.
- **Zorg en overbelasting publieke sectoren**
Gezondheidszorg, onderwijs en jeugdzorg kampen met personeelstekorten en bureaucratie. Digitale systemen leveren vaak extra werkdruk in plaats van verlichting.
- **Polarisatie en afnemend vertrouwen**
Digitale informatiebubbels versterken maatschappelijke tegenstellingen. Vertrouwen in overheid en andere instituten daalde, mede door digitale keuzen en besluitvorming, zoals in de toeslagaffaire, en door beeldvorming met digitale middelen in sociale media, zoals bij vaccinaties in de coronacrisis.
- **Immigratie en integratie**
Spanningen rond migratie en culturele verandering kunnen door digitalisering vergroot worden. Niet-inclusieve digitale diensten kunnen integratie belemmeren.

² <https://www.daadkracht.nl/advies-digitale-overheid/wmebv/wmebv-onderzoek/>

- **Kansenongelijkheid in onderwijs en werk**
Sociaaleconomische achtergrond kan leiden tot ongelijke kansen en discriminatie. Digitale middelen kunnen ongelijkheid verkleinen of juist vergroten.
- **Mentale druk op jongeren**
Digitale middelen en sociale media dragen bij aan groeiende psychische klachten.
- **Wetgeving en digitalisering botsen**
Belangrijke maatschappelijke processen kunnen hiervan ernstig nadeel ondervinden. Wetgeving zou een wederzijds samengaan moeten zijn met digitalisering bij de aanvang van wetsontwerpen- en ontwikkeling, met aandacht voor regeldruk.

Urgentie tot fundamentele verandering

De noodzaak van een paradigmashift voor de aanpak van digitalisering is vergelijkbaar met andere domeinen zoals zorg, woningmarkt en klimaat. Ook daar is de druk en oproep om verandering groot. Zonder structurele vernieuwing in visie, besturing en vakmanschap worden dezelfde fouten gemaakt, blijven de problemen zich herhalen en worden niet opgelost.

De kloof tussen beleid en praktijk moet doorbroken worden en rechtstreeks met elkaar in verband worden gebracht; daarop richt de agenda zich.

Op meerdere beleidsterreinen is een omslag nodig. Gemeenschappelijk aan die omslag werken heeft als voordeel dat de cultuurverandering breed kan worden ingezet en versterkt. Digitalisering speelt op elk beleidsterrein.

De maatschappelijk impact van digitalisering kan worden vergeleken met die van de gezondheidszorg dat ook een publiek belang is en daarom in de grondwet is vastgelegd. Bij digitalisering spelen eveneens belangrijke belangen en waarden, zoals cruciaal voor bestaanszekerheid, democratie en weerbaarheid. Het zijn gegronde redenen om digitalisering als een publiek belang te beschouwen.

In de uitwerking van publiek belang van digitalisering kunnen belangrijke onderdelen van de gezondheidszorg worden benut (zie actiepunt 6).

Agenderende Acties

Actiepunt 1: Erken digitalisering als publiek belang

Benoem digitalisering vanuit het maatschappelijk belang als een publiek belang. Beleidsvorming moet het volledige spectrum van digitale transformatie omvatten, niet alleen deelthema's als AI of cybersecurity.

Waarom is dit belangrijk?

De samenleving omarmt de digitale ontwikkeling. Een erkenning van publiek belang zal leiden tot een proces van fundamentele verandering die samenleving en politiek bij elkaar brengt.

Actiepunt 2: Digitalisering als vakgebied

Ontwikkel digitalisering tot een volwaardig erkend vakgebied met een eigen curriculum, wetenschappelijke basis en duidelijke beroepsprofielen.

Ondersteun daarop gerichte vernieuwende opleidingen en het opzetten van kenniscentra.

Waarom is dit belangrijk?

Om een echte fundamentele verandering te bereiken en een nieuwe koers in te zetten, is erkend opleiden noodzakelijk. De opleiding is praktisch en effectief gericht op de vernieuwing. Om aan het huidige tijdsbeeld te voldoen, is flexibiliteit, modulariteit en kennisdeling daarvan een vereiste.

Actiepunt 3: Basisopleiding Digitaliseringskunde

Introduceer een basisopleiding digitaliseringskunde vergelijkbaar met geneeskunde. Specialisaties (AI, data-ethiek, digitale architectuur) kunnen daarop voortbouwen. Ontwikkel een samenhangend onderwijsmodel van middelbaar onderwijs tot en met universitair niveau. Ondersteun de verdere ontwikkeling van opleidingen in Digital Design & Architecture en faciliteer samenwerking tussen universiteiten, hogescholen en praktijkpartners.

Waarom is dit belangrijk?

Een basisopleiding voor digitalisering met samenhangend onderwijsmodel bestaat niet. In een tijd waar bij digitalisering grote en belangrijke maatschappelijke en publieke belangen spelen, kan zo'n opleiding en onderwijsmodel niet ontbreken.

Actiepunt 4: Nieuwe aanpak in ontwerp en uitvoering

Betrek burgers, gebruikers en ondernemers bij het ontwerp, werk in ecosystemen, voer grondige analyses uit en vernieuw de ontwerp- en architectuurpraktijk. Ontwikkel een begrijpelijk en werkbaar Digital Design dat maatschappelijke belangen en waarden centraal stelt.

Waarom is dit belangrijk?

Om een succesvolle digitale transformatie te bereiken, zijn de juiste uitvoering van de genoemde onderdelen nodig:

- Voor het verkrijgen van inzicht wat de werkelijke behoeften van burgers, gebruikers en ondernemers zijn, moet dat van de personen zelf gehoord en begrepen worden;
- voor het ontwerpen van een begrijpelijk en werkbaar 'digitaal ecosysteem' is het nodig om de wisselwerking tussen de verschillende onderdelen (mens, informatie, communicatie, organisatie en technologie) en de omgeving scherp in beeld te hebben;
- grondig onderzoek, scherpe analyse en kritisch denken zijn noodzakelijk om lacunes in het ontwerp te voorkomen en een duurzame en werkbare oplossing te realiseren;
- omdat de huidige werking van architectuur niet voldoet en de fundamentele verandering nieuwe eisen stelt, is herziening van de werkwijze van het ontwerpen nodig en dient het instrumentarium te worden vernieuwd.

Actiepunt 5: Digitaalkundig architect en nieuw besturingsmodel

Introduceer de digitaalkundig architect als wettelijk erkende en onafhankelijke rol voor overheid én bedrijfsleven. De digitaalkundig architect heeft de taak om een duurzaam, verantwoord en passend ontwerp op te stellen en de verantwoordelijkheid om het maatschappelijk belang en de afspraken over de digitale transformatie te bewaken. Vanuit die onafhankelijke positie kan dit ter discussie worden gesteld naar de opdrachtgever. Het is een nieuwe functie die geëquipeerd is om de fundamentele vernieuwingslag op te pakken. Vanwege de complexiteit en een veelheid van

verschillende aspecten maakt de digitaalkundig architect gebruik van een multidisciplinair team van praktijkdeskundigen.

Implementeer een besturingsmodel, geïnspireerd op de bouwsector, dat kwaliteit, onafhankelijk toezicht en balans tussen belangen borgt.

Waarom is dit belangrijk?

Met deze opzet moet de hoge professionele standaard worden bereikt om projecten en programma's van digitalisering van binnenuit te verbeteren en kwaliteitsdoelen te behalen.

Vanuit een objectieve oordeelsvorming wordt het meest bruikbare, passende en duurzame ontwerp verkregen. In het besturingsmodel is de juiste sturing en goed opdrachtgeverschap mogelijk vanwege de betrokkenheid van verantwoordelijke partijen om met de digitale transformatie het beoogde eindresultaat en effect te bereiken.

Actiepunt 6: Wet BDIGI en beroepsregister

Ontwikkel de Wet Beroepsbeoefenaren Digitalisering (Wet BDIGI) naar voorbeeld van de wetgeving in de zorg, CIBG en BIG-register en het College Zorgopleidingen. Stel vakbekwaamheidseisen vast, borg kwaliteit en creëer een publiek register voor transparantie en vertrouwen.

Waarom is dit belangrijk?

Opdrachtgevers en samenleving moeten de kwaliteit van de beroepsbeoefenaren digitalisering kunnen toetsen in een daarvoor bestemd register. Dat geeft vertrouwen in een deskundige aanpak en professionele uitvoering, en het beschermt tegen ondeskundig en onzorgvuldig handelen.

Samenvattende conclusie

Nederland staat op een kantelpunt. De urgentie is groot, de problemen zijn bekend, en de oplossingen liggen klaar. PMDDA en DANW hebben voor de Post-Master Digital Design & Architecture (actiepunt 2) Modulen en Leerdoelen opgesteld op basis waarvan de Universiteit Twente een pilot draait. De Open Universiteit matcht hiermee bestaande opleidingen. De Business School Nederland zet de nieuwe opleiding op met het action-learning concept, inclusief een kenniscentrum. Voor de wetgeving (actiepunt 6) is een Kader van Kennis en Kundigheid ontwikkeld en voor het register worden voorbereidingen getroffen.

Deze Aanmoedigingsagenda biedt het nieuwe kabinet en politieke partijen een concreet en direct toepasbaar kader voor structurele vernieuwing. Digitalisering moet worden behandeld als wat het is: een **strategisch maatschappelijk belang dat politieke regie vereist**.

PMDDA en DANW nodigen uit tot samenwerking, met als doel een duurzame, eerlijke en toekomstbestendige digitale samenleving.

De actiepunten zijn uitgewerkt in documenten die op de websites van beide organisaties staan, <https://pmdda.nl/> en <https://www.danw.nl/artikelen>. Het gaat hierbij om: Kader van Kennis en Kundigheid, Modulen en Leerdoelen Post-Master, Profiel digitaalkundig architect, Voorstel wettelijke regeling en register voor Beroepsbeoefenaren Digitalisering (wet BDIGI)

Mr. Jan J. Moelker, voorzitter Stichting Post Master Digital Design & Architecture (PMDDA)

Dr. Peter Beijer, voorzitter beroepsorganisatie Digital Architects NetWork (DANW)